

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
הסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֵמְדָּה יָמִימָה HEMDAT YAMIM

מקץ תשע"ג

פרשת שבוע

על פריימריז ומחפשי אתונות

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

בשבוע שעבר סיימנו את דברינו כד: "המסקנה לדורות היא שתפקידם של הנביאים הוא לספק הדרכה לאומית להנהגה של העם, המלך והשרים. הנביאים לא עסקו בעניינים פרטיים, שנגעו לחיי היחיד. לכן, עלינו לחפש בכל מקום שיש לכאורה נבואה פרטית, את המשמעות הלאומית או הבין-לאומית שלה".

במסגרת החלומות הנבואיים העוסקים בשאלות ציבוריות, נכללים גם חלומותיו של פרעה בתחילת פרשתו. אם אכן דברינו נכוחים, קשה עלינו פנייתו של שאול אל שמואל הנביא, המכונה גם הרואה, בעניין האתונות שאבדו לאביו. פניה זו היא לכאורה עניין פרטי לחלוטין ואין לה כל קשר לשאלות של הנהגת הכלל. סיפור זה הוא המקור לפתגם העממי: "יצא לחפש אתונות ומצא מלוכה".

נעניין בפרשיה זו ואולי נגיע שוב למסקנתנו המקורית. הכתוב מספר על שאול שיצא לחפש אתונות, בין שתי פרשיות שעוסקות בסמכויות המלך. בפרשיה הקודמת, הכתוב מוסר לנו כי בניו של שמואל אינם מתאימים לקבל ממנו את ההנהגה והעם מבקש לעצמו מלך. בקשה זו איננה מוצאת חן בעיני שמואל והוא מנסח להם את משפט המלך והקב"ה מסכם כי אכן הבקשה התקבלה. וז"ל הכתוב:

"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר זָקַן שְׂמוּאֵל וַיִּשֶׂם אֶת בְּנָיו שְׂפָטִים לְיִשְׂרָאֵל: ... וְלֹא הָלְכוּ בְּנָיו בְּדַרְכָּיו ... וַיִּתְקַבְּצוּ כָּל זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל ... וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הֲנָה אִתָּה זָקֵנִת וּבְנֵיךָ לֹא הָלְכוּ בְּדַרְכֶיךָ עִתָּה שִׁמְיָה לָנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ כְּכָל הַגּוֹיִם: וַיַּרְע הַדָּבָר בְּעֵינֵי שְׂמוּאֵל כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ תְּנֶה לָנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ ... וַיֹּאמֶר זֶה יְהִי מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִמְלֶךְ עָלֵיכֶם ... וַיִּמְאַנּוּ הָעָם לְשִׁמְעַם בְּקוֹל שְׂמוּאֵל וַיֹּאמְרוּ לֹא כִּי אִם מֶלֶךְ יְהִי עָלֵינוּ: ... וַיֹּאמֶר יְקַנֵּךְ אֶל שְׂמוּאֵל שְׁמַע בְּקוֹלָם וְהַמְלִכְתָּ לָהֶם מֶלֶךְ וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל לָכוּ אִישׁ לְעִירוֹ" (שמואל א פרק ח).

מיד לאחר סיפור מציאת המלוכה, שמואל אוסף את העם למצפה ובאמצעות גורל מודיע להם את מי בחר הקב"ה ושוב מופיע בכתוב:

"וַיַּדְבֵּר שְׂמוּאֵל אֶל הָעָם אֶת מִשְׁפַּט הַמֶּלֶכָה" (שם י"כה).

ברור כי מרגע שהכריז שמואל כי הקב"ה קיבל את בקשת העם למלך, התחילה מערכת בחירות שבה מועמדים שונים ניסו להציג את מועמדותם לתפקיד הנכסף. לבני יוסף יש שאיפות הנהגה עוד מהתחלת פרשת וישב. גם בנימין על יוסף יחשב (שמו"ב י, ט כא ואכמ"ל). כנראה שבשבת בנימין יש שני מועמדים. הראשון מוצג בתחילת פרק ט:

"וַיְהִי אִישׁ מִבְּנֵימִן וַיִּשְׁמָו קִיש בֶּן אֲבִיאל בֶּן צְרוּר בֶּן בְּכוֹרֵת בֶּן אֶפְיָח בֶּן אִישׁ יִמְיָנִי גְבוּר חֵיל: וְלוֹ הָיָה בֶן וַיִּשְׁמָו שְׂאוּל בַּחֹר נְטוּב וְאִין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ מִשְׁכָּמוּ וְנִמְעָלָה גְבוּהַ מִכָּל הָעָם".

כל מועמד בכל בחירות היה שמח לקבל הגדרה אובייקטיבית שכזו.

לשאול בן קיש בן אביאל יש דוד ושמו אבנר כפי שמתואר בכתוב בכמה מקומות, נביא אחד מהם:

"וַיִּשֶׂם אֶשֶׁת שְׂאוּל אַחִינֹעַם בַּת אַחִימֵעַץ וַיִּשֶׂם שָׂר צָבָאוּ אֲבִינָר בֶּן גֵּר דוֹד שְׂאוּל: וְקִישׁ אָבִי שְׂאוּל וְגַר אָבִי אֲבִינָר בֶּן אֲבִיאל" (שם י"ד נ-נא). גם הוא רואה עצמו מועמד ראוי ומתאים. (בהמשך, הרבה יותר מאוחר הוא גם נוקט בפעולות מעשיות בנושא). לכן, אין זה פלא כי ברגע שהוא שומע שמתחרהו שאול בן קיש ביקר אצל שמואל הנביא הוא מנסה לתחקר אותו:

"וַיֹּאמֶר דוֹד שְׂאוּל אֵלָיו וְאָל נַעֲרוּ אֶן הֲלִכְתֶּם וַיֹּאמֶר לְבַקֵּשׁ אֶת הָאֲתָנוֹת וְנִרְאָה כִּי אִין וְנִבְאוּ אֶל שְׂמוּאֵל: וַיֹּאמֶר דוֹד שְׂאוּל הַגִּידָה נָא לִּי מָה אָמַר לָכֶם שְׂמוּאֵל: וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל דוֹדוֹ הַגִּיד לָנוּ כִּי נִמְצְאוּ הָאֲתָנוֹת וְאֵת דָּבַר הַמְּלוּכָה לֹא הַגִּיד לוֹ אֲשֶׁר אָמַר שְׂמוּאֵל" (שם י"ד ט).

זו הוכחה נסיבתית חזקה ביותר שהשניים נמצאים בתחרות בנושא המלוכה. התנהלות שניהם מתאימה מאוד לשני מועמדים המתחרים ביניהם על המשרה הנכספת. לכן נסביר כי החיפוש אחר האתונות הוא בעצם סיפור כיסוי לבקשת תמיכתם של רוכבי האתונות - המנהיגים. כך גם מפורש בשירת דבורה:

"לְבִי לְחֹזְקֵי יִשְׂרָאֵל הַמִּתְנַדְּבִים בְּעַם בְּרַכּוֹ יְקַנֵּךְ: רִכְבֵּי אֲתָנוֹת צְחֹרוֹת יִשְׁבִּי עַל מְדִין נְהַלְכִי עַל דְּרָךְ שִׁיחוֹ" (שופטים ה' ט).

אם כך, חזרנו למסקנתו הראשונית, אל הנביא פונים רק בשאלות ציבוריות. במשמעות השאלה שהופנתה אל שמואל לשעה ולדורות נעסוק, בעז"ה, בשבוע הבא.

ERETZ HEMDAH

2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il

ארץ חמדה ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

web-site: www.eretzhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

צובע בית השחיטה, וצביעה באוכלין ובסבון אסלה

הרב עקיבא כהנא

הגמרא (עה ע"א – ע"ב) אומרת שאדם ששוחט בשבת חייב לשיטת רב משום צובע. והגמרא מבארת שהוא צובע את בית השחיטה כדי שאנשים יראו שהבשר נשחט עכשו ויבואו לקנות.

תוס' רי"ד (ד"ה "אימא") מקשה מדוע רב מחייב משום צובע ולא סובר שאין צביעה באוכלין? **והוכיח מכאן** שיש צביעה באוכלין. **אמנם האור זרוע (ב, סג) אומר** שהכוונה היא שצובע את העור, ולא את הבשר, והעור אינו אוכל. **אלא שרש"י ("משום צובע") כתב** שצובע את הבשר. **וחכם צבי (צב) מתרץ** שלדעת רב כיון שאסור לאכול את הדם, אין זו צביעה באוכלין, ואסור.

היראים (רעד) פסק כשיטת רב ששוחט חייב משום צובע. **אמנם רמב"ם (שבת יא, א) פסק** ששוחט חייב משום נטילת נשמה. **והמגיד משנה והלחם משנה כתבו** שמשמע שהרמב"ם פסק כשמואל ולא כרב. זאת למרות שהלכה כרב באיסורי, כי טעמו של רב דחוק כפי שנראה בגמרא. **אמנם הפרי מגדים (שכ, כה) מעיר** שגם לשיטת הרמב"ם שאינו פוסק כרב, יתכן שאדם יהיה פטור רק באופן שאינו מתכוון לצבוע כדי למכור (שהרי בשחיטה הוא לא לוקח צבע ומורח, אלא פעולת הצביעה נעשית מאליה), אבל אם הוא מתכוון לצבוע לשם מכירה יתכן שהדבר אסור גם לשיטת שמואל. **החכם צבי (צב) כתב** שאין כלל צובע במשקים שראויים לשתיה ואפילו במים שמיועדים לרחיצה וצובעים אותם כדי שיהיו יפים יותר אין איסור צביעה, ולכן מתיר לשים בשמים במים שנטילים בהם ידי הכהנים ביום טוב ובשבת. **והוכיח דבריו מרמב"ם (ט, יד) שמביא** שאסור לאדם לצבוע משהו במי כרכום (סוג של אוכל) ולא כתב שאסור לצבוע את מי הכרכום עצמו, ורואים שבמים אין כלל צובע. **המנחת שלמה (ב, לג) כתב** שלמרות שהרמב"ם פוסק הלכה כשמואל, כיון שטעמו של רב הוא משום שהוא סובר שיש צובע באוכלין, לא יתכן ששמואל חולק עליו בצורה כל כך עקרונית, ושמואל יסכים שיש צובע באוכלים, ורק בשחיטה לא עובר על צביעה, כי לא התכוון לצבוע.

דרכי משה הארוך (סוף סימן שכ) מביא ראייה מגמרא במסכת שבת (דף קמ ע"א) שכותבת שמותר לתת ביצה במסנתת, כדי לתת לחרדל שנמצא שם גוון וצבע, ואין בזה איסור צובע, ורואים שאין צובע באוכלין. **וכן פסק גם בשו"ע (שכ, יט). אמנם חיי אדם (כד, ה) כתב** שיש להחמיר בגלל שהדרך היא לצבוע בצורה זו. **בנשמת אדם (ג) ביאר** שכל מה שמותר לצבוע באוכלין זה רק בצבע שאינו מתכוון לצבוע אלא שהוא מתכוון לתת טעם, והצבע ממילא בא, או שאין דרך לצבוע בצבע מאכל הזה, אבל אם דרך לצבוע, והוא מתכוון לצבוע, יהיה אסור (כך הוא גם מסביר את דעת מהר"א מינץ שמובאת בדרכ"מ לאסור למוכרי יין לצבוע יין, מכיון שדרכו בכך, ומתכוון לצבוע) **עוד כתב** שלדעת סמ"ג ויראים (שהובא לקמן) אסור לצבוע גם צביעה שאינה מתקיימת בניגוד לשיטת הרמב"ם (ואבני נזר (אור"ח קעג) חלק עליו, וכתב שדבריו דברי נביאות, ואינם מוכחים מתוך דברי הראשונים הנ"ל). **הבן איש חי (רב פעלים ג, יא) סובר** שיש לחלק בין אוכלים ומשקים, ולדעתו דווקא במשקים שעושים מהם צבעים, יש לחשוש שיחליפו בצובע רגיל, ואסור לצבוע גם אם זה מיועד לשתיה, אבל באוכלים מותר לצבוע כיון שלא מחליפים בצביעה ולא צבעו אוכל במשקן, ודבריו מחודשים.

כמובן לדיון זה השלכות רבות למעשה כגון לגבי שימוש בסבון אסלה צבעוני בשבת. **הציץ אליעזר (יד, מז) מתיר לחלוטין** בסבון אסלה מטעם שאין דין צביעה באוכלין. **אמנם המנחת שלמה שהזכרנו** נוטה להחמיר ולאסור בסבון אסלה.

גם לגבי צביעת מאכל בצבע מאכל, שלדעת הנשמת אדם יהיה אסור באופן מוחלט, כי כל דבר שדרך לצבוע בו וצובעים בשביל המראה, אסור. **אמנם** לדעת החכם צבי יהיה מותר כי אין כל איסור צביעה באוכלין. **יש שהסבירו בפרי מגדים** (שהובא לעיל) שאם זה כדי למכור, אסור, כיון שהצבע הוא מיועד לעמוד לזמן רב, ואם זה מיועד לבני הבית אין איסור כי זה נועד רק לזמן קצר עד האכילה.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ה)

New York, USA

ניו יורק, ארה"ב
מרחשוון תשס"ב

מכירת בית שמרתפו שימש באופן זמני כבית-כנסת

שאלה

בקהילתנו השתמש אחד מבעלי הבתים במרתף ביתו (הבייסמנט) כבית כנסת זמני. מצב זה נמשך שנים מרובות (כמו הרבה דברים זמניים). בימים אלו הוא מעוניין למכור את הבית. האם חלות עליו מגבלות הלכתיות בנוגע למכירה ולשימוש שיעשה במקום לאחר מכן?

תשובה

1. מותר למכור בית שאחד מחדריו שימש לתפילה באופן זמני. ההיתר מבוסס על שני עקרונות:
 - א. בית-כנסת פרטי דומה לבית-הכנסת של כפרים, שאם מכרוהו שבעת טובי העיר, במעמד אנשי העיר, יכול לעשות בו הלוקח כל שימוש, וגם יכולים לעשות כל שימוש בכסף המכירה¹.
 - ב. כיון שמתחילה היה השימוש בבית-הכנסת זמני, פקעה קדושתו כשהופסק השימוש בו². עם זאת יש לכתחילה למכור את הבית ליהודי³, ואין למוכרו לנכרי אא"כ אין שום אפשרות למוכרו ליהודי.
2. אמנם לפי פסק אחרונים⁴ גם בית-הכנסת של כרכים שנמכר על-פי טובי העיר במעמד אנשי העיר, אסור לשימוש של בזיון, ולפי זה כך הדין גם בבית-כנסת שבבעלות פרטית. עם זאת, מחמת הטעם השני (שנועד מלכתחילה לשימוש לזמן מסוים בלבד) יתכן שיש מקום להקל בנסיבות מיוחדות.

¹ שו"ע אורח חיים (סי' קנג סעי' ז, ט).

² ע"פ "שערי תשובה" (שם סי' קיז).

³ עיין שו"ת "מנחת יצחק" (סי' קכ).

⁴ שו"ע אורח חיים (סי' קנג "באור הלכה"), ועיין עוד "במראה הבזק" (ח"ב עמ' 24-30, תשובות יח - כ).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

